

Vlastnictví

Snaha o definování vlastnictví by se mohla na první pohled jevit jako nadbytečná nebo nepotřebná, neboť každý chápe obsah tohoto pojmu intuitivně. Vlastnictví, jakožto vztah vlastníka k předmětu má základy v odvěké touze člověka o přisvojování si, resp. získávání věcí, které mu přinášejí výhodu nebo užitek. Motivy, které k tomu vedou a především obsah vztahu samotného lze zkoumat optikou hned několika vědních oborů, a přestože se nelze vyhnout některým psychologickým a filosofickým aspektům, hlavním východiskem pro účely této práce bude rovina právní.

V souvislosti s definicí vlastnictví považuje autor za nutné vyjádřit se hned v úvodu také krátce k problematice rozdílnosti pojmů „vlastnictví“ a „vlastnické právo“. V platné právní úpravě najdeme hojně použité oba výrazy, často v rámci jednoho ustanovení (srov. čl. 11 odst. 4 Listiny používající výrazu „vlastnické právo“, zatímco odst. 2 a 3 téhož článku používající výraz „vlastnictví“). **Oba výrazy jsou v zákonech používány synonymicky**¹. Z tohoto důvodu budou i v následujícím textu tyto výrazy uváděny ve stejném smyslu.

Historický vývoj

První zmínku o vlastnictví v některém z kodifikovaných textů lze nalézt v zákoníku krále Chamurapiho, který vládl Mezopotámii v letech 1792-1750 př.n.l.. Tato kusá zmínka se nijak nesnaží definovat vlastnictví jako takové, počítá s jeho přirozenou existencí a určuje pouze tresty za porušení **vlastnického práva**².

Chaotickou úpravu mělo vlastnictví v attickém právu v Athénské demokracii (5.-4. století př.n.l.). Definice se omezovala na pojem **úsia, který vyjadřoval jak majetek, tak právní panství**³, tedy předmět i obsah vlastnického práva.

Díky tomu lze první skutečně relevantní informace hledat v Římském právu. To se stalo kolébkou pro vývoj moderního práva a v mnoha oblastech předběhlo svou dobu. Totéž lze říci o systému kodifikace, kterou věnovalo právě vlastnictví. Začátky psané podoby Římského práva se datují do roku 449 př. n. l., kdy byl sepsán Zákon dvanácti desek jakožto soupis obyčejového práva, z něhož se dochovaly pouze útržky. Hlavní pramenem tak zůstávají *tria volmunia (tři svazky zákonů)* známé jako Justiniánský kodex, které nařídil vydat císař Justinián okolo roku 530 př.n.l.

Římané byli první, kteří dali vlastnictví právní povahu a podrobně vypracovali mechanismus jeho úpravy a právní ochrany. Římané uvažovali nad vlastnictvím jako nad *právním panstvím*, které bylo všeobecné, přímé a výlučné. Tyto tři pojmové znaky znamenají následující:

- **všeobecnost** – působení vlastníka na věc je ničím a nikým neomezováno (**jedná se o teoretické vymezení narážející na stejně neomezená práva jiných vlastníků**)
- **přímost** – k tomu, aby vlastník své vlastnické právo uplatnil nepotřebuje ničí pomoci ani prostředníka
- **výlučnost** – vlastník může vyloučit jakékoliv jiné působení na věc, neboť věc, která je předmětem vlastnictví je výlučně vyhrazena jemu

Vlastnictví spadalo do oblasti soukromého práva a jednalo se o hlavní věcné právo. Můžeme se setkat s označováním vlastnictví výrazy *proprietas*, či častěji *dominium*. Pokrokovost římského práva lze mimo jiné spatřovat seznamu jednotlivých vlastnických práv, které patřily vlastníkovi. Patřilo mezi ně:

- *ius utendi* – základní právo vlastníka užívat věc. **Výraz užívání je zde třeba chápat v nejširším možném významu. Jeho nejkrajnějším projevem je právo věc zničit – *ius abutendi***
- *ius fruendi* – právo na plody z vlastní věci
- *ius possidendi* – právo držet vlastní věc, jakožto promítnutí samotné faktické všeobecné moci nad věcí (*possessio*)
- *ius disponendi* – právo nakládat s věcí. Právo vlastníka se kdykoliv rozhodnout, jaký právní osud bude mít jeho věc

Pro účely této práce je vhodné zmínit ještě způsoby nabývání vlastnictví v římském právu. To lze dělit na nabytí *derivativní* a *originární*. Základní rozdíl spočívá v tom, že v případě derivativního nabytí se nabývá věc od předchůdce, tj. nad věcí již bylo něčí vlastnické právo, zatímco při konstitutivním nabýváním nabývá subjekt právo jako první, nezávisle na někom jiném. Předmětem vlastnictví nabývaného originárně tak byly věci ničí (*res nullius*), typicky např. ulovení divoké zvěře. Derivativní nabýváním je možné dále rozdělit na dvě formy, a to tzv. *translativní nabýváním*, kdy původní držitel práv přenáší práva na nástupce ve stejném rozsahu, jaký měl sám a *konstitutivní nabytí*, kdy je převáděna pouze část práv.

Je zřejmé, že v praxi denního života je derivativní nabýváním daleko častější jevem, než nabýváním originárním. To platilo již pro starý Řím, dvojnásob to potom platí pro státy moderní, které někdy vůbec neuznávají kategorii věcí nikomu nepatřících.

Současný stav

Současný stav české právní úpravy vlastnického práva má základ ve dvou dokumentech – Listině základních práv a svobod (číslo) a Občanském zákoníku (číslo).

V článku 11 nacházíme výraz vlastnické suverenity jedince, kde je stanoveno, že **každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.**

Věc nehmotná

Právní panství definované v Římském právu působilo pouze na věci hmotné. Vzhledem k tomu, že hlavním